

שבת הראי"ה

תולדות חייו ודברי תורתו

של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל

רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת שלח

גליון מספר 129

אורות הפרשה

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ ויג, כו.

פרשת שלח כוללת בקרבה כל ענין אהבת ארץ הקודש. פרשת נסכים, שנשנתה אחרי חטא המרגלים, באה לעודד את כלל ישראל, ולחזק את רוחו של הדור הצעיר שצריך היה להתעכב במדבר ארבעים שנה. והרי היא באה לבשר "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם" [במדבר טו, ב], וכיוצא בזה פרשת חלה "בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה" [שם, יח] שעל כך דרשו חז"ל "בבואכם, ביאת כולכם" [כתובות כה.]. וכמו אז כך בימינו מובטח לנו שכלל ישראל כולו יעלה ויבוא ויגיע לגאולתו בארץ חמדתו" [מגן הראי"ה, 'ליקוטי הראי"ה' עמ' 372].

כ"ש שבמשנה מצויה מסכת 'טהרות' בתוך סדר 'טהרות', כך התורה כולה עניינה ארץ ישראל, ופרשת 'שלח' היא ארץ ישראל שבתוך ארץ ישראל" [מגן הראי"ה, מתוך: שיחות הרב נבנצאל לספר ויקרא, נספח (עמ' 373)].

"מעלת ארץ ישראל היא שיעלו בה ישראל לעבודה רמה כל כך, עד שכל מה שיתוסף להם ברכה בעניני העולם – כן יוסיפו כבוד בנפשם ברוממות מעלה וקדושת אמונה ואהבת ד' באמת. ולתכלית זה אמרה תורתנו הקדושה המיד עניני היעודים על טובות העולם הזה [...] המרגלים שלקחו מפרי הארץ גם כן כווננו בהם, להסיר לבבותיהם של ישראל מן הארץ. כי עיקר תכליתם לעבוד את ד', ולזה דרושה הגברת השכל, ולפי טבע הארץ תתגבר התאוה. והם חשבו: כיוון שבחירת הטוב רוע, נתן הקב"ה לבני אדם, הרי זה כביכול סילק רשותו מזה, ואמרו שלפי תגבורת הגופנית שבארץ אי אפשר כלל שיבחרו בטוב. אבל שקר הדבר, כי ודאי הקב"ה מושל בלב, וכידו להשיב לבות שובבים, שכן גזר בחכמתו העליונה שיטו רצונם לחפץ עבודתו, ועיקר קדושת הארץ כך היא, שכל מה שיתגבר בה הגוף, יוסיף השכל אומץ, רק בבחירה הדבר תלוי" [מגן הראי"ה, 'חשב פאר' דרוש א'].

אורות הראי"ה

מרן הראי"ה קוק

והגאון ר' יוסף גרשון הורביץ זצ"ל

רבה של שכונת וישיבת מאה שערים (פרק י"ג – אחרון)

'משמרת השבת'

כפי שספרנו בגלינות הקודמים, התקיים קשר מעשי הדוק בין מרן הראי"ה לרבי"ג הורביץ, מתוקף תפקידם כראשי העדה החרדית-האשכנזית בירושלים. ובשיתוף פעולה מתמיד הם עבדו יחד לכיסוס הציבור החרדי.

למול תופעות חילול השבת, שנתרבו מאוד באותה תקופה, הוקם ארגון מיוחד שנועד לרכז את הפעילות למען שמירת השבת. ארגון זה, שנקרא 'משמרת השבת', עמד בנשיאות מרן הראי"ה קוק ובהדרכתו הצמודה [על פעילות ארגון חשוב זה נספר א"ה בשבועות הבאים]. בפעילויות הרבות מטעם 'משמרת השבת' השתתפו רבים מגדולי וגאוני ירושלים, וביניהם גם הרבי"ג הורביץ.

האגרת הבאה (המתפרסמת כאן לראשונה באדיבות בית הספרים הלאומי), נכתבה ע"י מרן הראי"ה, כמכתב-המלצה עבור פעילותו של הרבי"ג ב'משמרת השבת':

"ב"ה, יום ז' לחדש תמוז תרפ"א
ידיל"נ הרב הגאון מוהר"י גרשון שליט"א
הר"מ ואב"ד דמאה שערים ת"ו

אבקש בזה להיות לעזר לידידנו הרב ר' גרשון נ"י

הוא מבאר את תורת הגאולה של הגר"א. וכך הוא כותב באותה חוברת:

"למדו היטב את 'הציונות הגר"אית', למדו היטב את ההיסטוריה ואת האידיאולוגיה של הגר"א ותלמידיו מייסדי הישוב, למדו היטב את תורת המשיחיות דאתחלתא של שיטת הגר"א ואת מסירות נפשם של תלמידיו בעבודת קיבוץ גלויות ויסוד הישוב בארצנו הקדושה. למדו היטב את כל זאת למען קידוש השם, למען חיזוק והרחבת הישוב, למען כבוד תורתנו הקדושה, למען חיזוק 'האמונה המשיחית' בלב כל בית ישראל, למדו היטב את כל הפרשה הגדולה והנשגבה הזאת למען קירוב הגאולה השלימה בכ"א [מוסד היסוד] עמ' 21].

"הציונות הגר"אית היוותה את יסוד היסודות של כל יישובנו בקודש, לקיומו, התפתחותו והצלחתו, מכל הבחינות", היה קורא הרבי"ג בקול גדול [מדרש שלמה' עמ' 167, ע"ש המשך דבריו]. והוסיף: "אילו לא הושכחה ההיסטוריה הגדולה והקדושה הזאת, אילו לא הושכחה בזדון 'הציונות הגר"אית', הייתה ארץ ישראל מיושבת כבר מאחינו בני ישראל על דרך התורה והמצוות" [שם עמ' 180].

המתאמץ לעשות לטובת קדושת ש"ק פעה"ק ת"ו להרבות פעלים בישיבה הק' במ"ש ברכישת חברים למשמרת השבת, וד' יעזרנו ע"ד כבוד ש"ב"ה. ידי"ע הק' אברהם יצחק ה"ק". [מתוך: הספריה הלאומית, מחלקת הארכיונים, אוסף שבדרון].

הציונות הגר"אית

מתוך גדולתו בתורה, היה הרבי"ג הורביץ בעל השקפה ציונית מובהקת. בדרשותיו הרבות היה מזכיר את המושג "הציונות הגר"אית" – כשכוונתו לתורת הגאולה של הגר"א מוילנא. הרבי"ג הורביץ, ותלמידיו הגאון ר' יצחק צבי ריבלין זצ"ל [אודותיו ראה: 'שבת הראי"ה' גליון 65 - 69], היו הראשונים שהשתמשו בדרשותיהם בביטוי זה על עליית תלמידי הגר"א ומפעליהם ביסוד הישוב היהודי בארץ.

סיפרנו בעבר על הרבי"ג ריבלין, שהיה דורש כנחל שוטף בתורת המשיחיות דאתחלתא דגאולה, ובמצוות ישוב אר"י בשיטת הגר"א ותלמידיו מייסדי הישוב. הוא היה מגדולי הבקאים בתורת הגאולה של הגר"א, ואף הוציא חוברת בשם 'הציונות הגר"אית', בה

עם הרב זוננפלד

זקני ירושלים יודעים לספר, כי למרות חילוקי הדעות בין מרן הראי"ה והרב זוננפלד, לא גלשו הויכוחים והבדלי ההשקפות לעבר התחום האישי. לאורך כל חייהם היו קיימים ביניהם יחסי ידידות והערכה הדדיים, שמצאו את ביטויים בהזדמנויות שונות.

וכך סיפר הרי"ג הורביץ:

בתקופת השיא של המתיחות בין הרב זוננפלד לבין הרב קוק, שאלתי את הרב זוננפלד: הלא מפיו של מר שמעתי פעמים אין ספור, איך שהוא מבטא בהערצה את שמו של הרב קוק ומכנהו בלשון חיבה "דע יפוד רב" [=הרב מיפוד]!

אמנם כן, ענה הרב זוננפלד, גם היום אני באותה דעה, ראוי הוא הרב קוק לאיצטלה של 'הרב מיפוד' אבל לא הרב של ירושלים. ירושלים שונה... "ן'האיש על החומה", ח"ג עמ' 399.

כלומר, הרב זוננפלד הכיר בצדקתו ובגדלותו של הרב קוק, אך סבר שסגנונו מתאים יותר לאנשי יפו, ולא לאנשי ירושלים ו'הישוב הישן'. ברם, כפי שסיפרנו בגליונות הקודמים, רוב ככל רבני ירושלים לא הסכימו לדעה זו של הרב זוננפלד. הם הכתירו בשמחה וברצון את מרן הראי"ה כרבה של ירושלים, ואף תקפו בחריפות רבה את אלו שדימו לערער על כך.

בהקמת

הרבנות הראשית

הרי"ג הורביץ זצ"ל עזר הרבה בהקמת הרבנות הראשית, והשתתף בדיונים השונים שנערכו בימי כינונה.

את שמו של הרי"ג אנו מוצאים בפרוטוקולים שונים של האסיפות לסידור הרבנות הראשית, אשר נערכו בבית מרן הראי"ה. כך למשל התיאור הבא:

"הרי"ג הורביץ מעיר על הנחיצות להשתדל לרכוש את אמון העם לרבנים ולרבנות גם יחד. הוא מציע על כן, בכל פסק דין יברר הבית דין בקצרה את טעמי פסק הדין ונימוקיו על פי התורה, וראו כל עמי הארץ, כי שם ה' נקרא על פסקי דינו ויתחשבו אתנו" [ספר המזרחי, עמ' רצא].

"הרב יוסף גרשון הורביץ מבאר את הסיבה למה מתאוננים על הרבנים בעניינים שונים, מפני שהיה חסר לנו עד עכשיו כוח מרכזי עליון שיעסוק בעניינים הכלליים הנוגעים להעם כולו, וביסוד הועד הגדול הזה תסור כל ההתאוננות, כי בזה נוצר כבר המרכזי הכללי לכל ענייני ישראל" [בתוך החומות, עמ' 276].

כל פינה בארץ – היא אדמת קודש!

באחד מביקוריו של האדמו"ר ממנוקאטש בארץ ישראל, הוזמן להיות סנדק בברית מילה שנערכה בישיבת 'מאה שערים' בירושלים.

ליווהו רבה של השכונה, הרי"ג הורביץ זצ"ל. משעברו בין השטיבלך ובין החנויות שב'מאה שערים' אמר האדמו"ר ממנוקאטש זצ"ל: כאן אני מרגיש כאמת שזוהי ארץ ישראל (הוא ראה שעל יד כל סוחר שמוכר פירות וירקות יש לוח, עליו כתוב היום והשעה שבהם הפריש המשגיח תרומות ומעשרות). אמר הרי"ג לאדמו"ר ממנוקאטש: אבל הרב שלנו אמר שבארץ ישראל "כל פינה נידחת בכל מקום שהוא – היא אדמת קודש"?

שאל האדמו"ר ממנוקאטש: מיהו הרב שלכם? השיב ר' יוסף גרשון: הרב קוק! הזדעזע האדמו"ר, ונשתתק.

לאחר שעה קלה אמר האדמו"ר: והלא יש בארץ אדמות שמחללים עליהן את השבת ועושים כל דבר אסור, ואיך אפשר לומר שהן אדמת קודש? אמר לו ר' יוסף גרשון: שאלה זו שאלתי גם אני את הרב, והשיב לי הרב: וכי מה אשמה האדמה הקדושה שמחללים עליה את הקודש? [ספר 'מעשה שהיה' עמ' 109].

"מאה שערים המתה מאלפי המלזונים"

ביום י"ד בניסן תשי"א, נפטר זקן רבני ירושלים הרי"ג הורביץ זצ"ל, אחרי שנים רבות בהן הנהיג את הציבור הדתי-חרדי בירושלים. הנה תיאור הלוויות, מתוך הירחון התורני 'הפרדס':

כורעת תחת נטל יגונה, ליוותה ירושלים לבית

עולמו את זקן רבניה, הגאון הגדול, צדיק חסיד ועניו, משיירי כנסת הגדולה הרב רבי יוסף גרשון הורביץ זצוק"ל, נשיא הישיבה הגדולה והתלמוד תורה ובתי התבשיל 'מאה שערים', חבר בית הגדול בירושלים וראש הקהילה.

מאה שערים המתה מאלפי המלזונים שבאו לחלק למנוח הדגול כבוד אחרון, ביניהם משלחות מהמרכזים העולמיים של 'המזרחי' ו'אגודת ישראל' והמועצה המרכזית למען הישיבות בישראל 'מפעל התורה', רבנים ואישים מכל פינות הארץ.

הארון הוכנס לתוך היכלה הענקי של הישיבה הגדולה 'מאה שערים' שהמנוח עמד בראשה במשך ארבעים שנה. שעה ארוכה הספידו ראש הישיבה הגאון הנודע רבי יצחק אייזיק הלוי הרצוג שליט"א תיאר את ענותנותו הגדולה ואת פרישתו העטרה חן ונועם אלוקי. הראשון לציון והרב הראשי מרן הגאון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל שליט"א ציין עובדות מזעזעות של מסירות נפש במשך של ארבעים שנה בהם עמד המנוח בראש מוסדות התורה צדקה וחסד. המ"מ המפורסם רבי בנציון ידלר ניהל את ההספד.

ההלוייה עברה ברחובות 'מאה שערים', שרבות עמל למענה, עד ככר 'גאולה' משם הועברה במכונית לטבריה בהתאם לצוואתו שם קבור חתנו 'הצדיק מביאליסטוק'.

המנוח עלה לארץ ישראל באלול תרמ"ג מעיירה קטנה ליד מינסק וקבע את מושבו בשכונת 'מאה שערים'. היה ממייסדי המזרחי בירושלים. נשיא ועידתה הראשונה שהתקיימה בהיכל ישיבת 'מאה שערים', ציר אסיפת הנבחרים הראשונה היהודי ארץ ישראל, יו"ר ועד העיר היהודי בירושלים, נשיא המועצה הדתית, יו"ר הועד הכללי לכנסת ישראל, חבר בית הדין הגדול לקהילות האשכנזים, חבר הנהלת 'מפעל התורה למען הישיבות', ועוד.

בין קהל המלזונים נראו שר הדתות הרב יהודה לייב מימון שליט"א, רבה של ירושלים מרן הגאון רבי צבי פסח פראנק שליט"א, רב ואב"ד פרשבורג הגאון רבי עקיבא שרייבר שליט"א, ראש ישיבת חברון הגאון רבי יחזקאל סרנא, יו"ר המזרחי בירושלים וחבר הכנסת א"ח שאג שליט"א, ראש הישיבות 'עץ חיים', 'מרכז הרב', 'חיי עולם', 'תורת חיים', 'שער השמים', 'בית זבול', ועוד, וכן נציגי העירייה והמועצה הדתית לקהילת ירושלים [הפרדס, שנה כ"ה, חוברת ט].

העלון בחסות ישיבת "אורות אביב" בדרום תל אביב

תוכנית לימוד מתוכננת ומוגדרת, עם יעדים לימודיים לכל תלמיד ע"פ יכולתו ○ לימוד מעמיק ומקיף עם מעגלי חזרות ○ אווירה משפחתית חמה ואוהדת. לפרטים: הרב אטינגר: 050-8822088 הרב יובל: 052-8119291

העלון יוצא לאור בסיוע 'דפרי שיר' – הדוכן שלך לספרי קודש ומוסיקה יהודית. להזמנות: 077-3220338
סניפים:
תחנה מרכזית י-ם.
אצ"ל 60 ר"ג.
איכילוב 8 פ"ת.

העלון יוצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זיע"א

שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל: reiyaa@gmail.com או להתקשר למספר: 0546-573-528

ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע

אורות

תרבות יהודית מקורית